

Nr 268.

Av herr **Pers**, *angående ifrågasatt delning av Gästriklands domsaga.*

I kungl. propositionen nr 334 angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. har Kungl. Maj:t bl. a. begärt anslag för möjliggörande av delning av Gästriklands och Västerbottens södra domsagor, samtidigt med att Kungl. Maj:t för lättande av häradshövdingarnas arbetsbörda i andra större domsagor föreslagit anställande av biträdande domare. Då jag i princip anser en arbetsfördelning mellan häradshövdingen och en lägre kvalificerad tjänsteman vara att föredraga framför en delning av de större domsagorna, där ej de geografiska förhållandena med nödvändighet påkalla en dylik delning, och då dylika särskilda förhållanden enligt min mening i varje fall icke torde föreligga i fråga om Gästriklands domsaga, anser jag förslaget om sistnämnda domsagas delning icke böra av riksdagen bifallas.

De inom justitiedepartementet biträdande sakkunniga, vilkas betänkande legat till grund för den kungl. propositionen, hava jämväl hörts över förslaget om delning av Gästriklands domsaga samt avstyrkt denna delning på skäl, som finnas anförda i propositionen å sid. 57. I samma riktning går processkommissionens å sid. 58 refererade utlåtande. Däremot har Svea hovrätt förklarat sig principiellt föredraga delning av domsagor framför en förstärkning av arbetskrafterna inom domsagan; och för de lokala myndigheterna har alternativet att tillsätta biträdande domare icke alls förelegat till prövning, varför de naturligt nog i en delning av Gästriklands domsaga funnit en lämplig utväg att komma till rätta med den stora arbetsbördan i densamma.

Att en arbetsfördelning inom domsagan principiellt är att föredraga framför tillsättandet av två häradshövdingar på samma plats, föl-

jer enligt min mening av den allmänna satsen, att man ej bör begagna sig av överkvalificerad arbetskraft och ej bör tillsätta flera högt avlönade ämbetsmän, än som är absolut nödvändigt. Enligt tabellbilagan till den kungl. propositionen sid. 104—105 skulle, om domsagan behålles odelad, blott erfordras en lönefyllnad för häradshövdingen å 1.300 kr. jämte 500 kr. i resekostnadsbidrag, vartill komme arvode till en biträdande domare med 4.000 kr. utom dyrtidstillägg. Delas domsagan åter, skulle i stället för nyssnämnda belopp komma att utgå dels en ny häradshövdingelön med 4.500 kr. jämte dyrtidstillägg omkring 8.953 kr., dels en lönefyllnad till båda häradshövdingarna med sammanlagt 8.200 kr. vartill kommer kostnaden för dubblering av förstenotarie- och andrenotarie-tjänsterna. Bortsett från sportelinkomster och dyrtidstillägg skulle alltså det allmännas kostnader för Gästriklands domsaga odelad och delad ställa sig på följande sätt:

	Odelad.	Delad.
Lön till 1 resp. 2 häradshövdingar.....	4.500 kr.	9.000 kr.
Tjänstgöringspengar och förvaltningsbidrag	3.000 »	3.000 »
Lönefyllnad och resekostnadsbidrag	1.800 »	8.200 »
Dyrtidstillägg omkring	8.953 »	17.906 »
1 biträdande domare	4.000 »	—
Dyrtidstillägg för honom omkring	3.666 »	—
1 resp. 2 förste notaries	2.400 »	4.800 »
Dyrtidstillägg för dem omkring.....	2.538 »	5.076 »
1 resp. 2 andre notaries	1.000 »	2.000 »
Dyrtidstillägg för dem omkring.....	2.115 »	4.230 »

Summa 33.972 kr. 54.212 kr.

Äro nu göromålen i Gästriklands domsaga av den beskaffenhet, att de motivera, att en för statsverket så väsentligt dyrare anordning som domsagodelningen skulle föredragas framför en arbetsfördelning inom domsagan odelad mellan en häradshövding och en biträdande domare, en arbetsfördelning som propositionen själv funnit acceptabel ifråga om sådana domsagor som Askims, Hisings och Sävedals (64.583 inv.), Östra Värends (57.441 inv.), Södra Roslags (55.351 inv.) m. fl.? Propositionen innehåller icke någon utredning härom, men av den senast publicerade rättsstatistiken kunna följande siffror inhämtas. Till jämförelse har jag vid sidan om Gästriklands domsaga upptagit motsvarande siffror för Västerbottens södra domsaga (52.625 inv.).

Målens och ärendenas beskaffenhet		Gästriklands domsaga		Västerbot- tens södra domsaga	
		1913	1914	1913	1914
<i>Tvistemål:</i>					
1	Förfallna eller avskrivna	96	106	74	84
2	Tredskovis avdömda eller omedelbart medgivna	36	22	27	9
3	Övriga civila mål (= de tvistiga)	81	90	39	97
4	Summa	216	218	140	190
<i>Brottmål:</i>					
5	Förfallna eller avskrivna	15	23	38	28
6	Avdömda angående brott mot strafflagen (utom fylleri och för- argelseväckande beteende) eller mot krigslagen	103	91	48	42
7	Avdömda angående fylleri m. m. samt angående brott mot spe- cialförfattningar	143	220	146	162
8	Summa	261	334	232	232
9	<i>Konkurser och konkursärenden</i>	65	54	15	13
<i>Övriga ärenden:</i>					
10	Angående lagfart	972	762	936	776
11	Angående inteckning, tomträtt och vattenfallsrätt	848	723	800	647
12	Återstående ärenden	997	956	823	685
13	Summa	2 817	2 441	2 559	2 108
14	<i>Summa mål och ärenden</i>	3 359	3 047	2 946	2 543

Ett första försök till en rationell arbetsfördelning inom domsagorna gjordes av Kungl. Maj:t med riksdagens godkännande genom den år 1918 utfärdade domsagostadgan. Enligt denna skall en ung jurist, innan han ännu äger hålla ett allmänt tingssammanträde, kunna förordnas att handlägga flertalet s. k. ärenden, däribland alla lagfarts- och inteckningsärenden, samt vissa enklare tvistemål och brottmål. Avskiljer man dessa mål och ärenden från de i ovanstående tabell upptagna, återstå i huvudsak allenast vissa av målen å raderna 3, 6 och 7 såsom förbehållna häradshövdingen och hans fullmyndiga tingsbiträde att handlägga. En mera ingående undersökning av de ifrågavarande målen skulle otvivelaktigt giva vid handen, att även bland dem skulle kunna verkställas en acceptabel fördelning mellan häradshövdingen och en biträdande domare,

och att i varje fall de verkligt kvalificerade målen icke förekomma till så stort antal, att de rättfärdiga åtgärden att dela domsagan mellan två häradshövdingar för att få dem på lämpligt sätt handlagda. Siffrorna 84 resp. 90 tvistiga civilmål (rad. 3) innesluta ju enligt allmän erfarenhet om beskaffenheten av de mål, som förekomma till avgörande vid tingen, en betydande procent mål av allra enklaste natur, vilka icke för sitt avgörande kunna kräva den höga kompetens, som man gärna vill finna hos en häradshövding. Och detta gäller i ännu högre grad om ett stort antal åklagarmål upptagna på raderna 6 och 7.

Då enligt den kungl. propositionen biträdande domare skola inrättas i åtskilliga av de större domsagorna, och något system för en arbetsfördelning mellan häradshövdingen och den biträdande domaren alltså beträffande dessa domsagor måste utfinnas, lär icke något verkligt bärande skäl kunna anföras, varför icke samma ordning skulle kunna tillämpas beträffande Gästriklands domsaga, utan statsverket i stället här skulle betungas med den mycket dyrbarare — och enligt min mening vida mindre ändamålsenliga — åtgärden av domsagans delning.

Vad som skulle kunnat föranleda, att man gäve företrädet åt sistnämnda åtgärd, vore, såsom jag redan antytt, det förhållandet, att domsagan varit av den geografiska struktur, att det ansetts nödvändigt att förlägga domarkanslierna till två skilda orter. Även processkommissionen har medgivit, att under denna förutsättning en domsagodelning alltså kan tänkas ifrågakomma. Emellertid har kommissionen betonat, att någon anledning att förflytta domsagokansliet för västra tingslaget, efter dess ombildning till en självständig domsaga, från Gävle till Storvik icke föreligger. Detta uttalande har icke på något sätt bemötts i propositionen, som för övrigt icke ens uttalar sig i frågan, huruvida kansliet skulle förläggas till den ena platsen eller den andra, varav det i varje fall torde kunna slutas, att en eventuell önskan om kansliets förläggande till Storvik genom domarens bosättning i nämnda ort ej ansetts vara någon avgörande synpunkt på frågan om delningens lämplighet eller behövlighet.

Sedan den kungl. propositionen vid den principiella behandlingen av frågan om ordnandet av ämbetsgöromålen i särskilt arbetstygda domsagor (s. 44 ff.) stannat för att i allmänhet giva företrädet åt en förstärkning av de för domsagornas skötsel avsedda arbetskrafterna framför delning av domsagorna (s. 51 överst), hade man väntat, att vid behandlingen å sid. 60 ff. av frågan om delning av Gästriklands domsaga de lokala förhållanden skulle hava framdragits, som föranlett till en avvikelse från den antagna huvudprincipen. Så har emellertid icke skett.

I stället har propositionen här inskränkt sig till allmänna resonemang, som om de varit hållbara borde hava lett till ett motsatt resultat i principfrågan, nämligen domsagodelningens föredragande framför arbetsfördelningen. Jag har redan inledningsvis antytt min allmänna uppfattning, att de — enligt min mening med rätta — högt avlönade häradshövdingarnas antal bör hållas nere vid det lägsta möjliga. Detta icke blott av statsfinansiella hänsyn. Framför allt är det av vikt för domarkårens bästa möjliga rekrytering, att antalet häradshövdingplatser icke i onödan ökas. Ju större antal domare, dess större svårighet att hålla kvaliteten uppe. Härtill kommer, att för att häradshövdingplatserna skola kunna utöva någon verklig lockelse på mera kvalificerade jurister, det icke går an att betunga tjänsterna med allehanda enkelt arbete, som lika bra kan utföras av underordnade tjänstemän. I samma mån som domsagorna minskas, reduceras jämväl antalet mål av större juridiskt intresse och därmed möjligheten för häradshövdingen att upprätthålla och utveckla sin juridiska skicklighet. Genom att dela alla de mera arbetstyngda domsagor, i fråga om vilka propositionens uttalanden å sid. 60 kunna göras gällande, skulle man i själva verket sänka själva häradshövdingämbetets standard till den grad, att det med skäl kunde ifrågasättas, om det vore möjligt att upprätthålla de avlöningskrav, propositionen innehåller, och vilka synas förutsätta, att häradshövdingarna skola vara domare av en verkligt hög kvalitet.

I propositionen har departementschefen uttalat sig angående domsageklyvningens inflytande på rättegångsreformens genomförande. Denna skulle vara säkerställd för befarade olägenheter, i händelse den skulle upptaga stora domkretsar, genom bestämmelsen om skyldighet för häradshövding att vid allmän omorganisation övergå till annan tjänst vid likartad domstol. Till förstärkning för uppfattningen, att man nu ej behövde taga någon hänsyn till den blivande rättegångsreformen, anför departementschefen justitieombudsmannens uttalande, att processreformen ej bleve till sin rätta nytta, om den kastade en skugga framför sig, som förlamade viljan till att under väntetiden vidtaga nödiga förbättringar.

Jag tror, att det är att i ivern gå för långt att säga detta till stöd för den ifrågavarande domsagans delning liksom även för likartade fall. Det är icke bara domaren, häradshövdingen, det gäller vid en eventuell sammanslagning. Vi stå ju nu i begrepp att utrusta häradshövdingarna med lagkunniga biträden. Huruvida samhället kan bida med att ge skrivbiträdena fast anställning till reformens genomförande är mycket ovisst. Det är en hel serie frågor, som sammanhänga med en sådan

åtgärd, icke minst brytande av den tradition, som allmänheten invänjer sig vid och som enligt erfarenhetens vittnesbörd ofta är synnerligen svår att komma till rätta med vid en omdaning av ifrågavarande beskaffenhet. En sönderklyvning av vad man måhända vill i en icke allt för avlägsen framtid förena, bör därför icke ske utan synnerligen starka skäl.

Anförandet av justitieombudsmannens tal om en förklamation av viljan till nödiga reformer under väntetiden förefaller omotiverat i betraktande av de andra förbättringar i rättsskipningsapparaten, som i propositionen föreslås. Det kan icke vara rimligt att begära både att utrusta häradshövdingarna med rättsbildade biträden på statens bekostnad i den grad propositionen avser och att klyva domsagorna, för att häradshövdingarna skola personligen kunna handlägga det väsentliga av göromålen.

Slutligen vill jag göra en vördsam anmärkning mot ännu ett yttrande av departementschefen. Han säger, att rättegångsreformens karaktär ännu icke med någon visshet kan förutses, och att det än mindre kan bedömas, när reformen kan komma i tillämpning. Yttrandet vittnar om en överraskande passivitet inför en reform i vår lagskipning, som anses vara synnerligen angelägen. Det förefaller vara självklart, både att de män som stå i spetsen för lagskipningen böra för sig klargöra konturerna av reformen och att lagstiftningen i ganska hög grad tar hänsyn till vad som väntas komma och sålunda lägger till rätta så mycket som möjligt för reformens genomförande. Sker icke detta, så fördröjes densamma och den blir förenad med större olägenheter än vad som nödigt är.

Dessa principiella synpunkter hava sin fulla tillämpning på förhållandena även i frågan om delningen av Västerbottens södra domsaga. Då jag emellertid icke med den korta tid som stått till buds hunnit närmare sätta mig in i frågan om nämnda domsagas delning, som ej håller blev remitterad till sakkunniga, har jag måst inskränka mig till att på anförda skäl yrka,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 334, i vad den rör anslag för möjliggörande av delning av Gästriklands domsaga, icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 8 april 1920.

And. Pers.